

Nr 83.

Ankom till riksdagens kansli den 23 november 1945 kl. 2 em.

Utlåtande i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående förordning om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936 (nr 561).

Genom en den 19 oktober 1945 dagtecknad proposition, nr 357, vilken hänvisats till lagutskott och behandlats av andra lagutskottet, har Kungl. Maj:t, under åberopande av propositionen bilagt utdrag av statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden, anhållit om riksdagens yttrande över följande förslag till

Förordning

**om ändrad lydelse av 18 § 1 mom. motorfordonsförordningen
den 23 oktober 1936 (nr 561).**

Härigenom förordnas, att 18 § 1 mom. motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936¹ skall erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives.

18 §.

1 mom. Motorfordon må — — — av fordonet.

Körkort utfärdas — — — av lättviktsmotorcykel.

Traktortåg må — — — av automobil.

Utan hinder av vad ovan stadgas må den, som för erhållande av körkort vill förvärva färdighet i körning, äga företaga övningskörning, om han fyllt 18 eller, där övningskörningen sker med motorcykel, 16 år. Den, som företager dylik övningskörning, skall åtföljas av person, som innehar gällande körkort för förande av det slag av fordon övningskörningen avser och som besitter längre tids vana och skicklighet i fråga om körning av sådant fordon; och anses under körningen den sistnämnde såsom förare av fordonet.

Har den, som väl innehar körkort men önskar uppöva sin färdighet i sådan körning, för vilken körkortet gäller, träffat avtal om övningskörning med någon, som enligt vederbörligt tillstånd bedriver yrkesmässig utbildning, varom i 2 mom. förmäles, skall lärare, som enligt avtalet medföljer under sådan körning, anses såsom förare av fordonet.

¹ Senaste lydelse, se SFS 1940: 441.

Övningskörning må äga rum, där framförande av fordon, varmed övningen företages, är tillåtet; dock att polismyndigheten i orten äger att helt eller delvis förbjuda övningskörning å plats, där körningen kan medföra fara för trafiksäkerheten.

Denna förordning träder i kraft dagen efter den, då förordningen enligt därå meddelad uppgift utkommit från trycket i Svensk författningssamling; dock att vad i 18 § 1 mom. femte stycket stadgas icke skall äga tillämpning å övningskörning, som företages på grund av avtal, slutet före förordningens ikraftträdande.

Beträffande de skäl som anförts till stöd för det genom propositionen framlagda förslaget får utskottet, i den mån redogörelse därför ej lämnas här nedan, hänvisa till propositionen.

I 18 § 1 mom. *motorfordonsförordningen den 23 oktober 1936* stadgas bland annat, att den som vill förvärva färdighet i körning av motorfordon äger företaga övningskörning utan hinder av att han icke innehar körkort, att han emellertid skall åtföljas av person, som innehar gällande körkort för förande av det slag av fordon övningskörningen avser och som besitter längre tids vana och skicklighet i fråga om körning med sådant fordon, samt att under körningen den sistnämnde skall anses såsom förare av fordonet.

Propositionen innehåller en redogörelse för ett rättsfall, som refererats i Nytt juridiskt arkiv 1940 s. 719 ff. A, som med vederbörligt tillstånd bedrev utbildning av bilförare, tillhandahöll mot ersättning B, vilken 11 år tidigare erhållit körkort, bil för övningskörning och medföljde själv i bilen. Under färden sammanstötte bilen med annan bil. B dömdes till ansvar för det han vid tillfället brustit i den omsorg och varsamhet, som till förekommande av olycksfall betingats av omständigheterna, samt förklarades pliktig att till A utgiva ersättning för förlust som genom sammanstötningen tillfogats denne.

I skrivelse till Kungl. Maj:t den 11 oktober 1944 har *Motormännens riksförbund* såsom sin mening framhållit, att utgången av det nu berörda rättsfallet måste anses mycket otillfredsställande. Det måste, framhåller förbundet, anses i hög grad lofvärt, att en person, som innehade körkort men på grund av bristande övning hade föga färdighet i förande av motorfordon, sökte ernå större skicklighet genom att taga lektioner hos person, som bedreve yrkesmässig utbildning av bilförare. Det kunde väntas att, då motortrafiken efter kriget komme i gång i full utsträckning, åtskilliga lojala och ansvarskännande körkortsinnehavare ville uppöva sina färdigheter i bilkörning genom att taga lektioner, och det borde då vara fullt klart, att övningskörning enligt 18 § motorfordonsförordningen vore tillåten utan risk

för ansvar och skadestånd. Förbundet hemställde därför om vidtagande av sådan ändring av gällande bestämmelser i motorfordonsförordningen, att det komme att klart framgå, att den som företager övningskörning med motorfordon icke skall anses som förare, om han åtföljes av person, som innehar gällande körkort för förande av det slag av fordon, övningskörningen avser, och som har vederbörligt tillstånd till yrkesmässig utbildning av förare.

1944 års trafikförfattningssakkunniga hava i infortrat utlåtande hemställt, att Kungl. Maj:t måtte föranstalta om sådan ändring av 18 § 1 mom. motorfordonsförordningen, att, därest den som innehade körkort men önskade uppöva sin färdighet i körning träffat avtal om övningskörning med någon som enligt vederbörligt tillstånd bedrev yrkesmässig utbildning av förare av motorfordon, lärare som enligt avtalet medföljde under sådan körning skulle anses såsom förare av fordonet.

I propositionen har även berörts ett spörsmål, som genom en framställning av överståthållarämbetet den 5 februari 1945 bragts under Kungl. Maj:ts prövning, avseende frågan rörande införandet av bestämmelser om förnyad prövning av samtliga före en viss tidpunkt, exempelvis den 1 januari 1940, utfärdade körkort. I sin framställning meddelar överståthållarämbetet, att hos ämbetet under hand framförts huvudsakligen följande:

Med hänsyn till den under kriget starkt minskade motorfordonstrafiken, speciellt i vad den avsåge privatbilismen, torde man hava att räkna med att ett avsevärt antal körkortsinnehavare under krigsåren icke haft möjlighet att framföra motorfordon eller i varje fall endast vid mera enstaka tillfällen. Dessa körkortsinnehavare syntes icke längre utan vidare kunna anses vara i besittning av den färdighet att föra motorfordon, som ur trafiksäkerhetssynpunkt obetingat måste fordras av en motorförare. Därest biltrafiken efter krigets slut på grund av åter öppnade importmöjligheter beträffande motorfordon, driv- och smörjmedel samt gummi ånyo skulle komma igång i samma utsträckning som tidigare eller — som vore att förvänta — i än stegrad omfattning, torde man få räkna med att ifrågavarande körkortsinnehavare så snart tillfälle gäves komme att åter sätta sig vid ratten. En dylik så gott som samtidigt uppträdande förekomst i trafiken av ett stort antal sedan årtal tillbaka totalt oövade bilförare måste anses komma att utgöra en oerhörd fara för trafiksäkerheten, ej minst med hänsyn till den sedan krigsutbrottet mångdubbelt ökade cykeltrafiken.

Såsom en möjlig åtgärd i preventivt syfte härvidlag har framhållits införandet av en förnyad prövning av samtliga före en viss tidpunkt, exempelvis den 1 januari 1940, utfärdade körkort. Efter denna tid utfärdade körkort syntes kunna undantagas från dylik prövning, då det torde få antagas, att de, vilka under kriget sökt körkort, som regel även haft mera stadigvarande användning för desamma och alltså kunde presumeras besitta erforderlig körvana.

I anledning av nyss anförda synpunkter, vilka överståthållarämbetet funnit värda att tagas under övervägande, hade ämbetet infortrat yttranden i frågan från polismästaren i Stockholm, länsbesiktningsmannen för Stockholms stad och län samt nationalföreningen för trafiksäkerhetens främjande. Samtliga dessa hade emellertid förklarat sig anse den föreslagna åtgärden med hänsyn till det stora antalet körkortsinnehavare, som skulle komma att beröras

av en dylik omprövning, icke vara praktiskt genomförbar på grund av i första hand administrativa svårigheter. Överståthållarämbetet har för egen del förklarat, att ämbetet med hänsyn till vad sålunda framhållits angående svårigheterna att genomföra det framlagda projektet icke velat väcka något förslag härom men ansett sig böra överlämna yttrandena för Kungl. Maj:ts kännedom.

1944 års trafikförfattningssakkunniga ha i nu förevarande del anslutit sig till de synpunkter, som framförts mot genomförande av bestämmelser om omprövning av vissa nu gällande körkort. De sakkunniga hemställa, att handlingarna i denna del icke måtte föranleda någon åtgärd.

Vad angår en i ett yttrande berörd fråga om eventuellt införande under viss tid av allmän hastighetsbegränsning, anse de sakkunniga bestämmelser i dylikt hänseende böra ställas på framtiden, då utvecklingen av trafiken efter krisen ännu icke kunde med någon säkerhet bedömas.

Föredragande departementschefen, statsrådet Nilsson, har i propositionen anfört, att genom utredningen i ärendet torde få anses ådagalagt att en obligatorisk omprövning av körskickligheten hos körkortsinnehavarna eller vissa kategorier av dem icke vore praktiskt genomförbar med hänsyn å ena sidan till det mycket stora antal körkortsinnehavare, som även därest omprövningen starkt begränsades skulle komma att beröras därav, och å andra sidan till det jämförelsevis ringa antal befattningshavare, på vilka omprövningen skulle ankomma.

Vidare har departementschefen i detta sammanhang yttrat:

»Sannolikt torde ej heller kostnaderna för en dylik omprövning komma att stå i rimlig proportion till den minskning av antalet trafikolyckor, som kunde därav förväntas. Ett spörsmål, som i och för sig kunde påkalla en mera ingående granskning, är frågan om obligatorisk omprövning av körförmågan hos sådana körkortsinnehavare, som uppnått en viss högre levnadsålder eller vilkas körkort utfärdats för så lång tid sedan, att den då genomgångna läkarundersökningen icke längre kan anses vägledande för ett bedömande av vederbörandes förmåga att framföra motorfordon; men som denna fråga icke är aktuell allenast på grund av nu föreliggande förhållanden utan bör prövas i ett större sammanhang, har jag icke ansett mig böra här närmare ingå på densamma. I likhet med samtliga i ärendet hörda myndigheter anser jag mig på sålunda anförda skäl icke böra för närvarande förorda åtgärder för en obligatorisk omprövning av utfärdade körkort. Huvudvikten i fråga om åtgärder i syfte att i samband med övergången till normala trafikförhållanden söka minska antalet trafikolyckor bör i stället enligt min mening läggas dels vid en ökad propaganda för varsamhet — i samband varmed även frågan om det allmännas stöd för anordnande av frivilliga kurser i körkunskap bör tagas under omprövning — och dels vid en skärpt övervakning av trafiken. Ej heller finner jag anledning föreligga att för närvarande förorda någon sådan allmän hastighetsbegränsning av motorfordon under en övergångsperiod, som ifrågasatts såsom en

alternativ åtgärd i detta sammanhang. Emellertid torde, med hänsyn till den stora betydelsen av det beslut, som kan komma att fattas beträffande dessa frågor, riksdagen böra beredas tillfälle att uttala sig däri, innan definitivt avgörande träffas.»

Beträffande den ifrågasatta ändringen av 18 § motorfordonsförordningen har departementschefen anfört:

»Såsom från olika håll framhållits, måste det anses utgöra ett allmänt intresse att innehavare av körkort genom en förnyad kurs i körteknik återhämta den färdighet i bilkörning, som eventuellt gått förlorad på grund av bristande övning. Enligt 18 § 1 mom. motorfordonsförordningen skall den som handleder övningskörning — icke eleven — därunder anses såsom förare av fordonet. I det förut refererade rättsfallet blev emellertid en person, som företagit övningskörning för att göra sig mera kvalificerad för det körkort som han redan innehade, betraktad såsom fordonets förare och till följd därav dömd till ansvar och skadestånd.

I likhet med samtliga dem som härom uttalat sig i ärendet finner jag önskvärt, att ifrågavarande författningsbestämmelse på det sätt kompletteras, att därav tydligt framgår att den, som redan innehar körkort, under genomgående av utbildningskurs för förbättrande av sin körduglighet jämföras med den, som genomgår utbildning för erhållande av körkort. Emellertid måste, såsom 1944 års trafikförfattningssakkunniga erinrat, vissa begränsningar vidtagas för att förhindra missbruk av en bestämmelse i dylikt syfte. En obegränsad överflyttning av ansvaret för trafikolyckor på den, som uppgives vara lärare för en vid ratten sittande person, skulle kunna leda till, att två eller flera körkortsinnehavare genom överenskommelse förlade ansvaret för en trafikolycka, som inträffat under en av dem företagen gemensam färd, på den av dem som ansvaret kunde förutsättas komma att lindrigast drabba. Den bestämmelse, som trafikförfattningssakkunniga i detta syfte föreslagit, nämligen att övningskörningen skall hava företagits på grund av avtal med någon, som jämlikt 18 § 2 mom. motorfordonsförordningen ägnar sig åt yrkesmässig utbildning, torde emellertid vara tillräcklig för att förebygga de risker, som eljest skulle kunna uppkomma i nyss angivna avseende.

De sålunda ifrågasatta bestämmelserna böra träda i kraft snarast möjligt efter utfärdandet av författningar i ämnet men böra icke äga tillämpning å övningskörning, som företages på grund av avtal, slutet före ikraftträdandet. Ett sådant avtal måste nämligen antagas hava ingåtts under den förutsättningen, att ansvaret för körningen skall åvila eleven, och den avtalade ersättningen kan hava bestämts med hänsyn härtill.»

Utskottet tillåter sig i detta sammanhang hänvisa till ett i Svensk juristtidning, årgång 1936, rättsfallsavdelningen s. 43, refererat mål, vari Göta hovrätt den 9 april 1936 meddelat utslag, som vunnit laga kraft. I detta mål blev en person, som under övningskörning med bil vållat trafikolycka, på grund av bestämmelsen i 13 § 1 mom. motorfordonsförordningen den

20 juni 1930 (motsvarande 18 § 1 mom. i nu gällande motorfordonsförordning) frikänd från ansvar för vållande till olyckan men ansågs han ändock vara skyldig att svara för ersättningen till den skadelidande.

Utskottet.

Enligt 18 § 1 mom. fjärde stycket motorfordonsförordningen i dess nu gällande lydelse äger den som vill förvärva färdighet i körning företaga övningskörning utan hinder av att han icke innehar körkort. Han skall emellertid enligt samma författningsrum under körningen åtföljas av person som innehar körkort för förande av det slag av fordon övningskörningen avser och som besitter längre tids vana och skicklighet i fråga om körning med sådant fordon. Denne skall under körningen anses såsom förare av fordonet. Sistnämnda bestämmelse har icke ansetts tillämplig i det fall att övningskörningen företages av den som innehar körkort men önskar uppöva sin färdighet i körning. I propositionen föreslås nu införande av ett tillägg till 18 § 1 mom. av innehåll att, därest den som sålunda önskar kvalificera sig för det körkort han redan innehar träffat avtal om övningskörning med någon som enligt vederbörligt tillstånd bedriver yrkesmässig utbildning varom i 18 § 2 mom. förmäles, lärare som enligt avtalet medföljer under sådan körning skall anses såsom förare av fordonet.

Utskottet har intet att erinra mot att den som handleder övningskörning i förevarande fall skall anses såsom förare. Emellertid synes, vad utformningen av det föreslagna stadgandet beträffar, mindre lämpligt att beteckna denne person såsom lärare, enär detta ord i 18 § 2 mom. användes i en annan bemärkelse, nämligen såsom beteckning för person som förestår körskola. En jämkning av ordalagen synes sålunda önskvärd.

Beträffande innebörden av bestämmelsen att den medföljande personen skall anses såsom förare vill utskottet anmärka, att person, som icke innehaft körkort och som vållat trafikolycka vid övningskörning under ledning av den som innehaft de i 18 § 1 mom. fjärde stycket angivna kvalifikationerna, i rättspraxis väl frikänts från ansvar för vållande till olyckan men ansetts skyldig att svara för ersättningen till den skadelidande.

I övrigt föranleder propositionen ingen erinran från utskottets sida.

På grund av vad sålunda anförts får utskottet hemställa,

att riksdagen måtte i skrivelse till Kungl. Maj:t anmäla, att riksdagen ej funnit skäl att i anslutning till det vid propositionen fogade författningsförslaget göra andra uttalanden än utskottet i förevarande utlåtande upptagit.

Stockholm den 23 november 1945.

På andra lagutskottets vägnar:

DAVID NORMAN.

Vid ärendets behandling ha närvarit

från första kammaren: herrar *Norman*, *Holmbäck**, *Linder**, *Forslund**, *Löfvander*, *Olof Carlsson*, *Björkman* och *Carl Eric Ericsson*;

från andra kammaren: herr *Olovson* i Västerås, fröken *Andersson*, herrar *Hellbacken**, *Ryberg*, *Hermansson*, *Holm*, *Larsson* i Östersund och *Johnsson* i Stockholm.

*) Ej närvarande vid utlåtandets justering.